

Naturvärdesinventering Huskvarna kyrkogård

Pro Natura

Tomas Fasth 2017

Rapportförfattare och fotograf: Tomas Fasth

Omslag: Grova ekar Huskvarna kyrkogård.

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Metodik och omfattning	4
Allmän beskrivning	6
Redovisning av naturvärden.....	8
Generella skötselsynpunkter	14
Referenser.....	15

Bilaga 1 – Karta över inventeringsområdet

Bilaga 2 - Karta över delområden

Bilaga 3 – Lista över naturvårdsintressanta arter

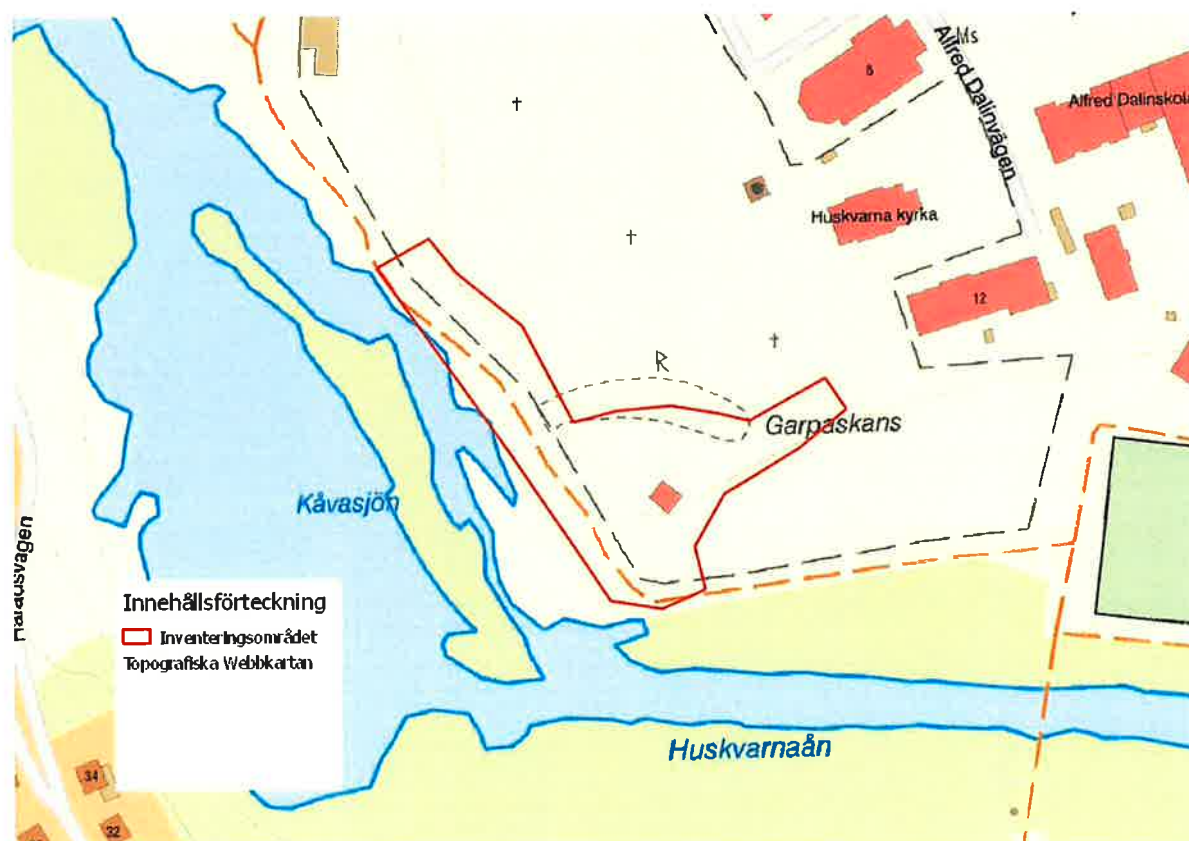
Inledning

Under 2017 har Pro Natura utfört en inventering av naturvärden inom kyrkogårdarna Bråneryd och Huskvarna. I denna rapport presenteras Huskvarna kyrkogårds naturvärden. Syftet med arbetet har varit att visa på vilka värden som finns inom naturmarken med extensiv skötsel där höga biologiska värden kunde förväntas men också med potential att bidra till en berikande upplevelse för kyrkogårdsbesökare. Huskvarna kyrkogård gränsar till Huskvarnaån som här flyter lugnt fram omgiven av lövsumpskog och högstarmader.

Uppdraget har utförts av Tomas Fasth, Pro Natura, Gränna. Kartritning och textgranskning har utförts av Fredrik Larsson. Kontakterna med kyrkan har skötts genom kyrkogårdschef Magnus Andersson och Jan-Olof Berlin, Huskvarna.

Metodik och omfattning

Uppdraget har syftat till att dokumentera naturvärden knutna till trädmiljöer, gräsmarker och andra terrestra biotoper inom angivna områden (se karta nedan). Vattenmiljöerna har inte omfattats av inventeringen.

Karta 1. Inventeringsområdet Huskvarna kyrkogård.

Särskilt kräsna och hänsynskrävande arter av kärlväxter, mossor, svampar och lavar har eftersökts. Kyrkogårdar är generellt sett artrika miljöer, både vad gäller arter knutna till markvegetationen och till trädskiktet. Se bl a Kyrkogården – en Noaks ark (Carlsson, Å. & Hultengren, S. 2007). Rödlistade arter är inte ovanligt att man påträffar om kyrkogården innehåller äldre träd och utgör en naturlig del av ett äldre odlingslandskap.

Områden har besökts under maj-okt. För angivande av fyndplatser har GPS använts. Koordinatsystemet har varit RT 90 och precisionen hos positioner för fyndplatser + - 10 m.

Allmän beskrivning

Huskvarnaåns lopp bjuder både på dramatiska fall och flackt flöde genom staden. Huskvarnafallen genom förkastningsbranten är ett av sydsveriges högsta vattenfall. Idag forslar vattnet nerför fallet blott för en dag då fullt påsläpp råder. Andra dagar rinner merparten genom turbiner. Loppet nedanför fallet är däremot mycket flackt genom en lugn och bred åfåra. Små korta tillflöden till åfåran finns från kyrkogården. En uttorkad fåra utgör en forna ravin som härrör från isavsmältningen. Vid högvatten svämmar ån över breddarna in i ravinen. Anlagda rännilar med små dammar inom kyrkogården ger konstgjorda tillflöden.

Huskvarna kyrkogård mellan åfåran och centrala stadsdelen är till större delen mycket glest trädklädd. Unga björkar ramar in medan trädrader längs vägar består av äldre lindar. I norr finns en jätteek med vid krona som nyligen blivit naturminnesmärkt. Ett stort träkors gjort av ek berikar trädmiljön med död ved. Kring kapellet nära ån finns tätare träsamlingar av främst gammal ek. Likaså bildar en smal trädridå ett tätare ekbestånd som skiljer kyrkogården från G/C-väg längs ån. Ekarna är medelålders-äldre med flera grova stammar. Almsjukedrabbade almar har tagits ner. Här finns även ett utbrett buskskikt med bl a benved, berberis och nypon utanför en planterad häck.

Foto 1. Ravinen norr om kapellet med örtrika slänter som slås. I botten lövförnakompost Delområde 1.

Vegetationen längs Huskvarnaån domineras av högstarräng med bl a vasstarr.

Slänterna mot ravinen är övervägande öppna och bjuder bitvis på fin ängsflora. Slänten söder om kapellet hyser bl a prästkrage, gullviva, käringtand, trådklöver, rödfibbla, äkta johannesört och sötvedel. Sydvända slänten norr om kapellet har även gott om svinrot, nässelklocka, stor blåklocka, skogsklöver och gökärt. Nordvända slänten mot ravinen domineras av högvuxna arter såsom skogsnäva, bergklint och kirskål och saknar ängsflora. Ravinens botten är fuktigare med älgört, besksöta, majbräken och vasstarr. Västvända slänten mot G/C-vägen bjuder på en del av ovanstående ängsväxter, bl a prästkrage, sötvedel, gullviva samt blåsuga.

Grova ekar och kvarstående grov alm är värddar för hjälmbrösklav, ekticka och oxtungsvamp. Dessa viktiga träd växer både norr och söder om kapellet. På grov, ihålig ek norr på ravinens norra sida växer även grå skärelav. En avverkad alm som tagits ner i slänten närmast G/C-vägen till följd av almsjuka har kvar bark och näring som saprofytiska svampen svartöra kan leva en tid av.

Redovisning av naturvärden

Resultatet redovisas nedan i text, tabeller och kartor. Efter beskrivning av naturvärden föreslås lämplig skötsel för de skyddsvärda naturtyperna och arterna. Inventeringsområdet är uppdelat i 3 delområden. Arealerna som inventerats är ca 1,5 ha.

Foto 2. Oxtungsvampen växer som parasit på levande ekar. Fruktkroppen är mjuk och kötröd som färsk men mörknar under hösten. Grov ek söder om kapellet.

Sammanfattande naturvärdesbedömning

Inom kyrkogården finns flera värdefulla naturmiljöer som hänger samman med långvarig hävd på platsen med varsam markanvändning. De grova ädellövträden är värdräd för rödlistade lavar och svampar. Tack vare öppna markförhållanden når solljuset även ner till basen av träden. Till kyrkogårdens särskilda naturvärden hör också markfloran som är ovanligt rik med arter knutna till ängsmark och bryn. Raviner och slänter som utbildats under senaste istiden utgör goda exempel på kvartärgeologiska former som visar på vår naturhistoria.

Huskvarna kyrkogårds naturvärdesträd var redan inventerade och inga nya träd har tillkommit utöver de 10-tal registrerade i huvudsak ekar.

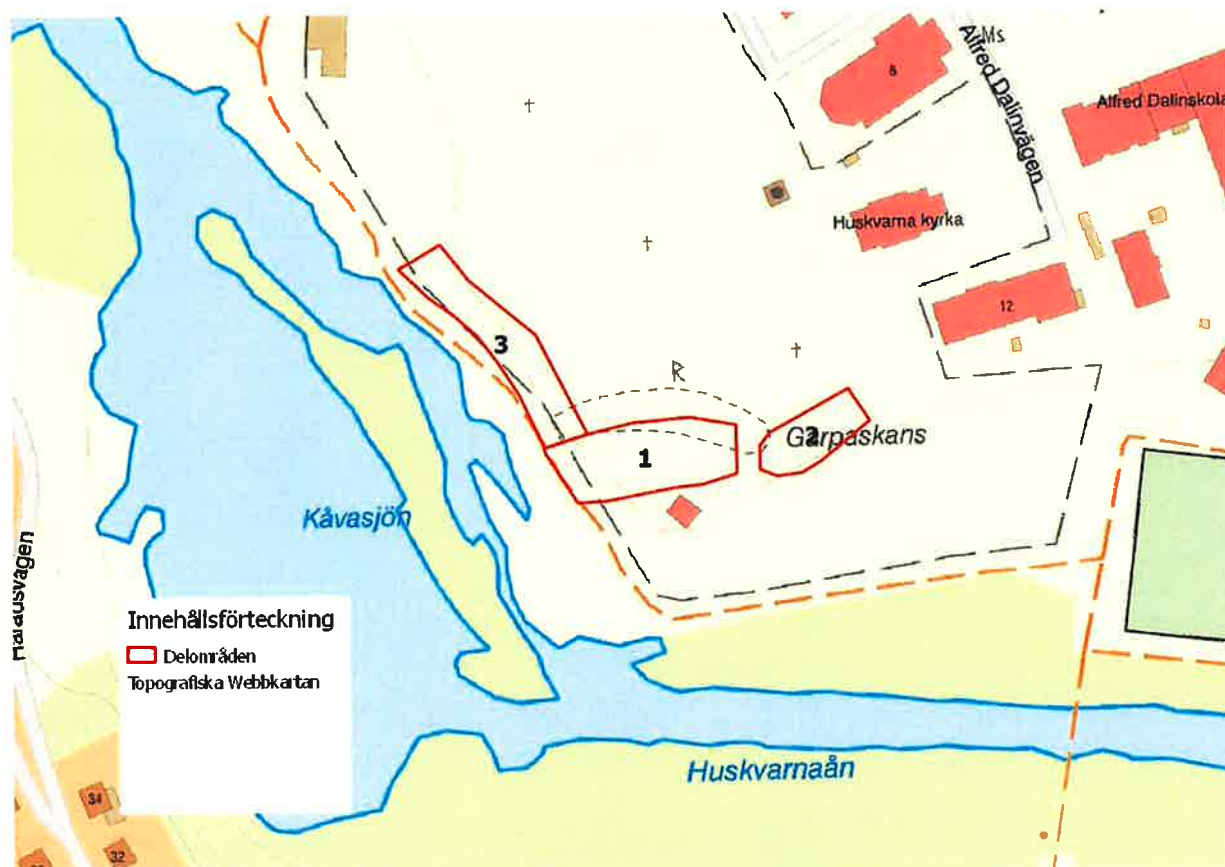
Foto 3. Den rödlistade svampen svartöra, *Auricularia mesenterica*, NT.

Ängsfloran i ravin och andra slänter är bitvis rik och naturvärdesträden bjuder på flera intressanta arter och kan även vara värdar för lägre djurliv. De grova ädellövträden är värdar för flera rödlistade arter, såväl parasitiska svampar som en epifytisk lav. Sannolikt finns även krävande arter av insekter i ekarnas inandömen.

Huskvarna är ett av länets viktigare områden med ek. Huskvarnaberget och Bondberget har två av de större ekbestånden i länet. Även gamla ekar är väl företrädda i landskapet. Såväl i förkastningsbrant norr och söder om Huskvarna samt inom Bondbergets beteshage. Även i de stadsnära delarna vid stadsparken och Södra Parken finns gott om gammelekar med värdefull lav- och svampflora.

Delområdesbeskrivningar

Nedan följer en mer detaljerad beskrivning av inventeringsområdets delområden. Delområdena är uppdelade och redovisas efter marktyper som hyser likartade naturvärden.

Karta 2: Delområden Huskvarna kyrkogård.

Delområde 1

Beskrivning

En grund ravin norr om kapellet förbinder kyrkogården med Huskvarnaån. Ravinen är omväxlande frisk och fuktig. Även blöta partier finns i botten. Vegetationen på södra sidan ravinbotten domineras av högrter som vänderot, kirskaål, bergklint och midsommarblomster. I botten växer mest älgört, majbräken och besksöta. På den norra sidans slänt är floran mer lågvuxen och rikare.

Foto 4. Ekar och slänter i delområde 1.

Naturvärden

Svinrotblad bildar bitvis mattor vilket antyder lång kontinuitet som slåttermark. Bland ängsfloran finns även gullviva, stor blåklocka, nässelklocka, gullris samt gott om gökärt och skogsklöver.

På den äldsta eken med starkt veckad bark växer grå skärelav. En art som länge varit rödlistad i landet men bedömdes utanför riskzonen för utrotning 2015. Arten växer enbart på ekar av mycket hög ålder, ofta tillsammans med gammelekslav. På samma ek parasiterar ekticka som klassas som rödlistad sedan 2010.

Ravinen är den bäst bevarade inom kyrkogården som bär vittnesbörd om inlandsisens avsmältning.

Skötseln

I dagsläget sköts området med slåtter. När bärgningen sker är oklart. Norra sidan och ravinbotten används för deponering av löv. Nersågade/fallna grova ekgrenar lämnas vid basen av eken.

Om löv tippas på annan plats kan även norra sidan med tiden erhålla en mer varierad flora.

Delområde 2

Beskrivning

En torr grässlånt söder - öster om kapellet har vid nederdelen en rad handfull grova ekar och två äldre almar. Lövträden är långt mer än 100-åriga men biologiskt sett blott medelålders. En av ekarna delar sig tidigt, nära marken. Slånten är en naturlig glacial bildning från senaste istiden. Slånten utgör kanten av en ravin som samlade smältvatten vid istidens slut. Fin sand som sorterats fram av smältvattnet utgör underlag.

Foto 5. Slånter med äldre ekar.

Naturvärden

Den skrovliga lövträdsbarken är bl a beklädd med hjälmbrösklav. På en av ekarna sågs den parasiterande oxtungsvampen under hösten. Bägge arterna är rödlistade. Vegetationen på marken bjuder bitvis på rik flora. Bland arterna här kan nämnas prästkrage, gullviva, liten blåklocka, käringtand, trådklöver, johannesört, rödfibbla samt sötvedel.

Skötseln

I dagsläget sköts området med slåtter. Fortsatt slåtter rekommenderas, gärna sent på sommaren så blomningen hinner övergå i frösättning och blombesökande insekter såsom humlor hinner hit.

Delområde 3

Beskrivning

Medelålders ekar klär in en slänt längs G/C-vägen parallellt med Huskvarnaån. Vägen nyttjas flitigt av Huskvarna-bor som säkert är en av de mest använda sträckorna för rekreation som går genom natur nära stadens centrala delar. Trädskiktet är gles och luckigt med flera grova stammar som uppnår jätteträds-dimension. En av dessa står i kantzonen mot gravarna. Luckor efter avverkad alm har inte planterats men här ges ges plats för självföryngrat löv. Slänten ger också bitvis plats för ett buskskikt där bl a benved, nypon, hagtorn och berberis ingår. En välklippt häck avgränsar mot gravplatserna.

Foto 6. Medelålders ekar växer i en slänt längs G/C-vägen parallellt med Huskvarnaån.

Naturvärden

Sötvedel är en krävande art som föredrar soliga bryn. Den har flera växtplatser. Andra växter i slänten är gullviva, prästkrage, käringtand och blåsuga. Ekarna har ännu inte uppnått den ålder som krävs för att vara värdträd för krävande arter men där ekarna står tätare har en del döda grenar bildats som utgör värdefullt underlag för bl a insekter. På en almstubbe växer den saprofytiska vedsvampen svartöra. Buskskiktet är positivt för många djur och fåglar.

Skötseln

Trädridån har gallrats och slyuppslag röjs. Om inte allt sly röjs finns här möjlighet för framtida efterträdare att utbildas. Spara alla buskar vid röjning så detta kan utvecklas. Främsta värdet hos beståndet är att de kan bli lämpliga efterträdare till gammelekarna på kyrkogården. Om stamdelar och grova almgrenar placeras vid almstubben där svartöra växer kan arten finnas kvar

i området framledes på död ved av alm och ask. Även grova ekgrenar bör sparas i en deponi, gärna soligt. En skylt bör upplysa passerande om syftet med trädkyrkogården.

Foto 7. Hjälmbrosklav med hjälmformad lob i änden av lavbålen, växande på alm och ek.

Generella skötselsynpunkter

Slåttern bör förläggas till senare delen av sommaren och höet bör fröa av sig innan det avlägsnas till eventuell deponi på kompost eller som torkat djurfoder. Sen slåtter gynnar även insektslivet då blombesökare kan erbjudas pollen och nektar. Under början av våren är även fagning önskvärd, d v s nedfallna grenar och löv som inte brutits ner tas bort. Grövre grenar och stamdelar som fläkts av bör förflyttas till deponi på lämplig plats, gärna som avgränsad trädkyrkogård som naturlig del av kyrkogården.

Referenser

Artportalen 2015: Rödlistade arter i Sverige.

Fasth, T. 2001: Fördjupad nyckelbiotopsinventering kring Huskvarna tätort. Pro Natura.

Fritz, Ö 2014: Naturinventering i tätortsnära skogsområden vid Huskvarna. Naturcentrum.

Jönköping kommun 2009: Naturvårdsprogram för Jönköping kommun.

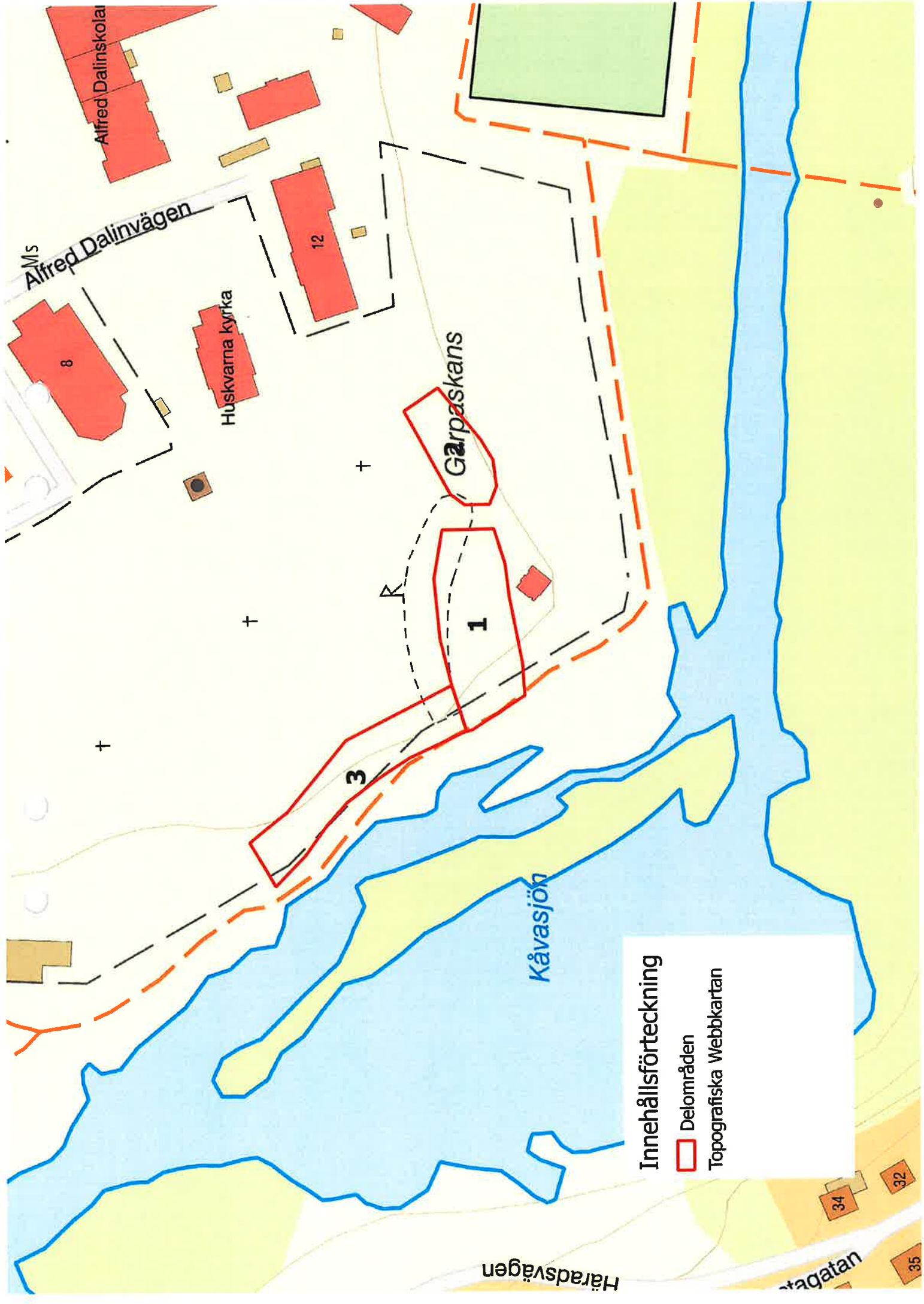
Trädportalen: Kriterier och definitioner.

Waldermarson, D. 1984: Om terrängformer från inlandsisens avsmältning södra Vätterbygden. Småländska kulturbilder.

HUSKVARNA

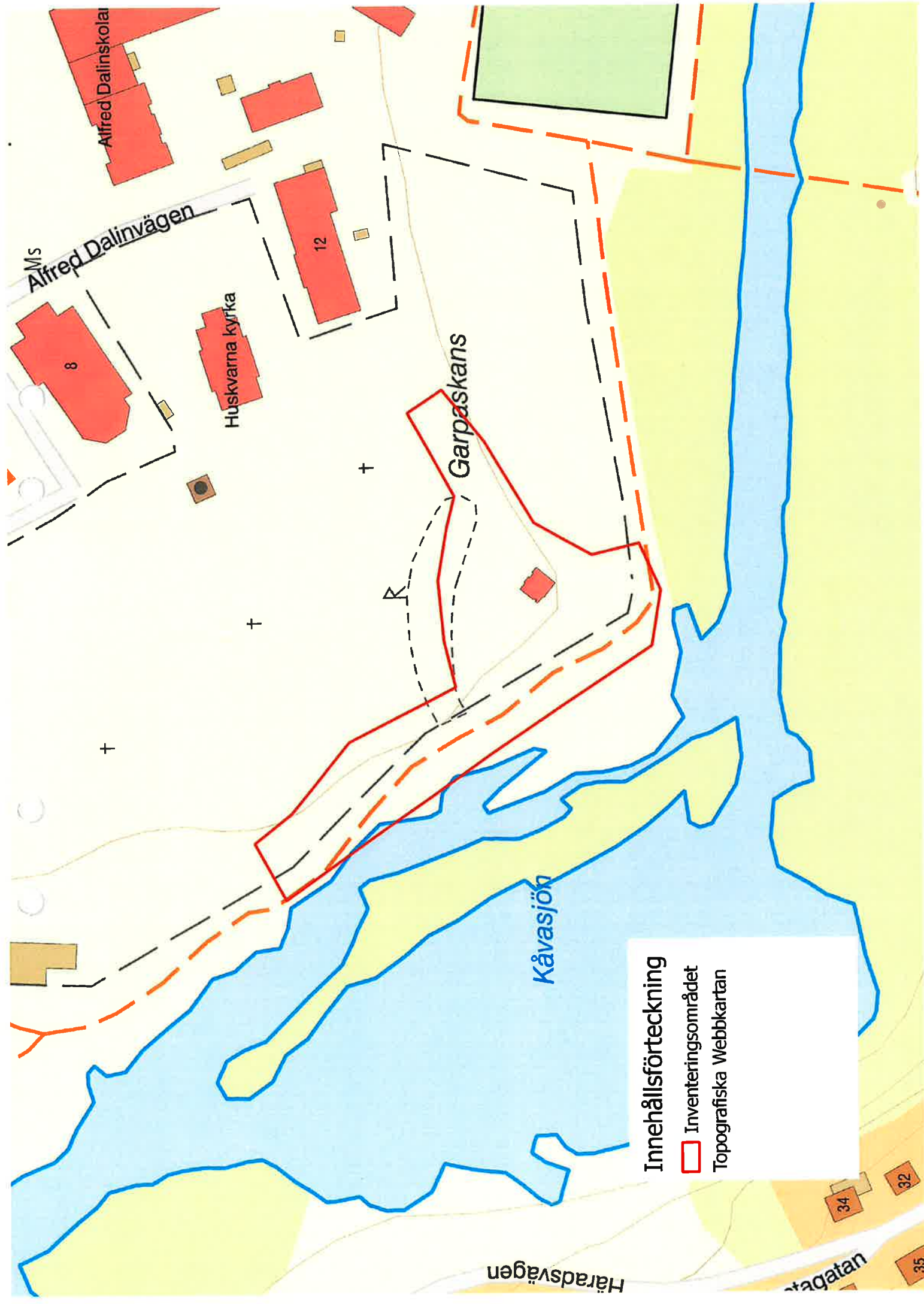
VÄXTER	Vetenskapligt namn	OMRÅDE	X-koordinat	Y-koordinat	X-koordinat	Y-koordinat
Prästkrage	<i>Leucanthemum vulgare</i>	1, 2, 3				
Gullviva	<i>Primula veris</i>	1, 2, 3				
Liten blålocka	<i>Campanula rotundifolia</i>	1.2				
Stor blålocka	<i>Campanula persicifolia</i>	1				
Nässelklocka	<i>Campanula trachelium</i>	1.2				
knölklocka	<i>Campanula rapunculoides</i>	2				
Gökärt	<i>Lathyrus linifolius</i>	1				
Käringtand	<i>Lotus corniculatus</i>	1, 2, 3				
Sötvedel	<i>Astragalus glycyphyllus</i>	1.3				
skogsklöver	<i>Trifolium medium</i>	1.2				
Trådklöver	<i>Trifolium dubium</i>	1.2				
Blåsuga	<i>Ajuga pyramidalis</i>	3				
Teveronika	<i>Veronica chamaedrys</i>	1				
ljungskovall	<i>Melampyrum pratense</i>	1.2				
Besksöta	<i>Solanum dulcamara</i>	1				
Gullris	<i>Solidago virgaurea</i>	1				
Svinrot	<i>Scorzonera humilis</i>	1.2				
Ärtdfibbla	<i>Pilosella aurantiaca</i>	1.2				
Akta johannesört	<i>Hypericum perforatum</i>	1.2				
Vasstarr	<i>Carex acuta</i>	1				
Majbräken	<i>Athyrium filix-femina</i>	1				
SVAMPAR		TRÄDSLAG				
Svartöra	<i>Auricularia mesenterica</i>	Alm, 3	6407980	1408780		
Ekticka	<i>Phellinus robustus</i>	Ek, 1	6407965	1408810		
Oxtungsvamp	<i>Fistulina hepatica</i>	Ek, 2	6407935	1408850		
LAVAR						
Brun skärelav	<i>Schismatomma umbrinum</i>	Ek, 1	6407965	1408810		
Hjälmbrosklav	<i>Ramalina baltica</i>	Alm, ek, 1, 2	6407966	1408875	6407935	1408850

Innehållsförteckning

- Delområden
- Topografiska Webbkartan

MS
Alfred Dalinvägen

Alfred Dalinskolan

Huskvarna kyrka

12

8

Garpaskans

Kåvasjön

Innehållsförteckning

Inventeringsområdet

Topografiska Webbkartan

Häradsvägen

stagan

34

32

35